

בית דין אזורי לעבודה בתל-אביב

29 דצמ 2019
60314-05-17

ע.ג. נ' מנורה מבטחים ואח'

דגית ויסמן

השופטת

ע.ג.
ע"י עו"ד מנשה שני

תובעת

- נגד -

1. מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ
2. מ.צ.
3. ש.צ.
4. ל.צ.

נתבעים

ע"י עו"ד רחלי ראזון
עו"ד אסף עוזרי

פסק דין

1. השאלה העומדת לדין בתובענה זו היא האם יש להכיר בתובעת כידועה בציבור של המנוח, ד.צ. ז"ל (להלן – המנוח), וזאת בהקשר של בחינת זכאותה לקצבת שארים מהנתבעת מס' 1.

2רקע עובדתי בתמצית:

מסמך זה עשוי להכיל שינויים שהוטמעו ע"י מערכת פסקדין

א.המנוח והתובעת, שניהם גרושים והורים לילדים (לתובעת שתי בנות ולמנוח שלושה ילדים, הם הנתבעים מס' 2-4).

ב.המנוח, יליד 16.10.1949, היה מנהל כספים במשרד עו"ד גזית רוטנברג ושות'.

ג.ביום 7.2.2012 התובעת והמנוח הגישו לבית המשפט לענייני משפחה בתל אביב בקשה לאישור הסכם חיים משותפים. ההסכם קיבל תוקף של פסק דין ביום 21.3.2012 (מוצג נ/1).

בהסכם נכתב כי "הצדדים מקיימים ביניהם קשרי חברות מיום 4.6.2011 ובכוונתם לחיות תחת קורת גג אחת, משותפת כבני זוג...". עוד נכתב בו כי ביום 9.1.2012 המנוח חתום על חוזה לשכירת דירה, החל מיום 1.3.2012, ברחוב אבטליון 1/6 בהרצליה.

בהסכם נקבע שהצדדים יתגוררו בדירה המושכרת החל מיום 11.3.2012 (סעיף 2.1), נקבע האופן שבו יחולקו בין הצדדים הוצאות הדירה המושכרת (סעיף 2.2) וכי "תחול הפרדה כלכלית ורכושית מוחלטת, בכל עת ובכל צורת מגורים ו/או יחסים" (סעיף 3.1).

עוד הוסכם כך:

"3.2 מוסכם בין הצדדים כי כל הנכסים, הזכויות, התקבולים הכספיים, ההכנסות, המתנות והירושות, מכל מקור שהוא, לרבות מיגיעה אישית, בין שהיו בבעלותו של מי מהצדדים ערב היכרותם ובין שהגיעו לידי או נרכשו על ידו לאחר היכרותם ו/או בעתיד ו/או במהלך התקופה בה הצדדים מקיימים קשרים מכל סוג שהוא, יישארו בבעלותו הבלעדית של בן הזוג שאותם תקבולים כספיים ו/או נכסים הגיעו אליו או שייכים לו ו/או שקיבלם. לרבות: ביטוח מנהלים ו/או קרנות פנסיה, קופות גמל, קרנות השתלמות, ו/או קרנות

מכל סוג שהוא, חשבונות מט"ח וני"ע, תוכניות חיסכון וכל זכות כספית ו/או אחרת הרשומה ע"ש מי מבני הזוג ו/או מי מטעמם.

3.3 מוסכים בין הצדדים כי לאחר מותו של אחד מהם, יהא זכאי הצד השני לקבל גמלת בן זוג, ככל שתגיע לו ספציפית, מבלי שתהייה על חשבון שארים אחרים.

...

3.6 מוסכם ומוצהר ע"י הצדדים, כי גם במהלך חייהם המשותפים לא יהא ביניהם שיתוף ברכוש וכל צד יהא הבעלים של רכושו והנהנה היחיד של הזכויות ואו הפרות הקשורים לרכושו והנובעים ממנו.

...

5.6 מוסכם בזאת בין הצדדים כי למערכת היחסים ביניהם בכל זמן שהוא, לא תהייה כל תוצאות משפטיות המוכרות בדין, הן עפ"י הדין הנהוג כיום והן עפ"י כל שינוי או תוספת שתהיה בדין אם תהיה, והם מוותרים בזאת על כל תביעה וטענה מכל מין וסוג שהוא האחד כלפי השני, הקשורה ו/או הנובעת מהקשר האישי שביניהם ו/או מחייהם המשותפים לרבות ויתור הדדי על תביעות וטענות בעניין או כל תשלום מזונות ו/או בעל אופי דומה למזונות, לכל פרק זמן שהוא, מזונות מעיזבון, הפרת הבטחת נישואין, טענות לזכויות כלשהן מכוח הידועה/ה בציבור האחד של השני וכל טענה ותביעה אחרת בלי יוצא מן הכלל, למעט תביעות עפ"י הסכם זה ו/או הנובעות מהפרתו.

ד. הנתבעים מס' 2-4 הם ילדיו של המנוח. על פי צוואתו של המנוח (מיום 2.8.2006), ילדי המנוח הם יורשיו. עוד נקבע בצוואה כך (סעיף 6):

"אם בעת פטירתו תהיה לי מערכת יחסים כלשהי עם אישה, לרבות ידועה בציבור, לא תהא אישה זו זכאית לרשת אותי"

ה. התובעת והמנוח התגוררו בדירה שהמנוח שכר, בהרצליה.

ו. ביום 14.1.2013 המנוח הצטרף לקרן הפנסיה של הנתבעת מס' 1 ובעת הצטרפותו הפקיד בה 227,790 ₪ (במועד מאוחר יותר, 28.4.13, הועבר מקרן פנסיה מיטבית סכום נוסף בסך 502,403 ₪).

בטופס ההצטרפות ציין המנוח "ויתור על כיסוי לכל השארים" וכן ציין את שלושת ילדיו כמוטבים.

על פי טופס נוסף שהוצג, ביום 10.9.2015 המנוח מינה את שלושת נכדיו כמוטבים. ב"מסמך הנמקה" מאותו תאריך (10.9.15) צוין כי המנוח גרוש ושלושת נכדיו צוינו כתלויים שלו.

ז. המנוח נפטר ביום 7.3.2017.

במועד פטירתו התובע היה בן 67 שנים ו- 4 חודשים.

ח. במודעת אבל שהוצגה צוינה התובעת בשמה, כבת זוגו של המנוח. זאת לצד שמות שאר האבלים: אמו של המנוח, אחותו, ילדיו, נכדיו ואחייניו.

ט. ביום 11.9.2017 התובעת הוכרה על ידי המוסד לביטוח לאומי כשאירה של המנוח (מכתב ההכרה צורף לתצהיר התובעת).

3. השתלשלות דינית

א. ביום 5.9.17 נדחתה בקשה לסילוק על הסף של התובענה או העברתה לבית המשפט לענייני משפחה. נקבע כי השאלה המרכזית העומדת לדין היא אם יש לראות בתובעת כידועה בציבור של המנוח, בהקשר של מימוש זכויות בנתבעת מס' 1 שהיא קרן פנסיה, היינו סכסוך המצוי בגדר סמכותו של בית הדין לעבודה לפי סעיף 24(א)(3) לחוק בית הדין לעבודה, תשכ"ט – 1969. עוד נקבע כי הנתבעים מס' 2-4 הם צדדים שיכולים להיפגע מתוצאת ההליך, אם התביעה תקבל (בהתאם לעמדת הנתבעת מס' 1), אך אין בכך להפוך את ההליך לסכסוך בין בני משפחה שאינו בסמכות בית הדין.

ב.בסיומה של ישיבת קד"מ בה לא צלח ניסיון להביא את הצדדים להסדר פשרה, תוך מציאת פתרון לבר משפטי, נקבע כי הפלוגתא בתיק היא האם יש לראות בתובעת ידועה בציבור של מנוח. עוד נקבע כי בכלל זה, משצורפו ילדיו של המנוח להליך, תידון השאלה מה הנפסקות שיש ליתן להודעות המנוח בחייו לגבי ויתור על כיסוי לשארים.

ג.הנתבעת מס' 1 (להלן – מבטחים) ביקשה שלא להתייצב להליך הסתפקה בסיכומים שהגישה לאחר סיום שמיעת הראיות.

בהודעה שמסרה בתחילת ההליך, מבטחים הודיעה שלאור המסמכים והאסמכתאות שצורפו לתביעה, היא אינה מתנגדת לבקשת התובעת להכיר בה כידועה בציבור של המנוח, ובלבד שיובהר כי עמדה זו היה להכרה בתובעת כידועה בציבור בלבד (ובהתאם לתקנון מבטחים, תחשב כ"אלמנת עמית") ואין די בעצם ההכרה בלבד על מנת להקנות לתובעת כספים או זכויות בקרן הפנסיה באופן אוטומטי.

מבטחים הבהירה בהודעתה, כי ילדיו של המנוח, הנתבעים, פנו אליה בדרישה לפדיון של כספי המנוח, בהתאם לצוואתו, אך לפי סעיף 85 לתקנון הקרן, אם התובעת תוכר כידועה בציבור של המנוח, זכותה לפנסיית שארים תגבר על זכותם של הנתבעים.

ד.בשתי ישיבות הוכחות נשמעו עדויות התובעת: התובעת עצמה, מר מיכה מרום מליניאק, חבר של התובעת והמנוח, וגב' אורלי מנדל אורדמן, שכנה של התובעת והמנוח. לגבי שתי עדות נוספות: גב' רז וגב' לינארט, הוסכם שתצהיריהן יישארו בתיק בית הדין, והובהר על ידי ב"כ התובעת כי אין לעדות ידיעה לגבי ההתנהלות הכלכלית שבין בני הזוג, לרבות ההתחשבות ביניהם וההסכמים שחתמו.

מטעם הנתבעים מס' 2-4 (להלן – הנתבעים) נשמעו עדויות הנתבעים וכן עדותה של גב' רחל כץ, אחותו של המנוח.

להלן תמצית טענות הצדדים:

4.לטענת התובעת, מאחר שתביעתה מצומצמת לסעד הצהרתי לפיו היא ידועה בציבור של המנוח, הרי שיש לקבל את התביעה. התובעת הצביעה על כך שהוכח שהכירה את המנוח בשנת 2011, כי החל מחודש מרץ 2012 התגוררו יחד תחת קורת גג אחת, קיימו משק בית משותף ולא היה ספק בדבר הקשר ביניהם.

התובעת הוסיפה וטענה שאל לבית הדין להרחיב את היריעה ולסטות מעבר לסעד המתבקש ולדון בנושאים אחרים, כגון פרשנות תקנון הקרן או כל מסמך אחר, שיביא לעיוות הקבוע במפורש בתקנון הקרן או לסתירה ביחס להחלטת המוסד לביטוח לאומי אשר הכיר בתובעת כידועה בציבור של המנוח.

התובעת גם הפנתה להודעתה של מבטחים, לפיה אינה מתנגדת לבקשה. כן הפנתה לכך שעל פי עמדת מבטחים, השאלה אם למנוח היה כיסוי ביטוחי לשארים אינה רלוונטית, לאור הוראות התקנון.

בהתייחס לתביעה כנגד ילדיו של המנוח, התובעת הבהירה כי צירופם נועד רק כדי שתינתן להם הזדמנות להתייחס לשאלה שבמחלוקת.

לגופה של התובענה, נטען כי התיאורים בתצהירי העדים מטעם התובעת לא נסתרו ועל יסוד אלה יש לקבל את התביעה. התובעת הפנתה גם להחלטת המוסד לביטוח לאומי לגבי מעמדה.

לגבי עדויות הנתבעים, התובעת טענה כי הם הסיטו את השאלה המרכזית בתיק לנושא אחר שאינו ממין התביעה (רצונו של המנוח) וזה אינו בסמכות בית הדין. מכל מקום, כך נטען, העדויות לא הצליחו לשנות את העובדות שיש בהן להכריע בשאלה אם התובעת היתה ידועה בציבור של המנוח. עוד הוסיפה כי מדובר בעדויות שנפלו בהן סתירת והן אינן מהימנות.

לגבי הפלוגתא שנוסחה על ידי בית הדין, בדבר הודעת המנוח בחייו לגבי ויתור על כיסוי לשארים, טענה התובעת כי אין לסוגיה זו נפקות לגבי קביעת מעמדה כידועה בציבור ועל כן לא נדרשת הכרעה בעניין זה. עוד נטען כי הסוגיה לגבי נפקות הודעת

המנוח בחייו, יכולה להידון רק במסגרת הליכים אחרים, שבהם יהיו מעורבים היועץ הפנסיוני או קרן הפנסיה.

5. לטענת הנתבעים, יש לדחות את התביעה. נטען כי התובעת לא הוכיחה שהיתה ידועה בציבור של המנוח והמסמכים הרבים שהנתבעים הציגו מעידים שהתובעת והמנוח בחרו לקיים מערכת יחסים חברית בה קיימת הפרדה רכושית מוחלטת. גם לא הוכחה תלות כלכלית שהתקיימה בין השניים. בעניין זה הנתבעים הפנו לראיות מטעמם, לפיהן המנוח הוא שנשא בהוצאות החיים המשותפים וכן לעדות התובעת שאישרה הן את העובדה שהמנוח נשא בהוצאות הבית והן את העובדה שלא היה לה חשבון בנק משותף עם המנוח.

עוד נטען שלא התקיימו בין התובעת ובין המנוח יחסי תלות רגשיים או אחרים והדבר נלמד מכך שהמנוח העדיף לקבל את טיפולי הכימותרפיה באשפוז מלא ולא באשפוז יום, וזאת מאחר שהתובעת לא סעדה את המנוח בעת חוליו לפני שנפטר ואף הפנו לסתירות בין עדות התובעת ובין התיעוד הרפואי, בכל הנוגע למצבו הרפואי של המנוח. מכאן למדים הנתבעים כי לא היו בין התובעת ובין אביהם יחסי תלות רגשית.

הנתבעים הוסיפו והפנו להסכם שבין התובעת למנוח, ולמדו ממנו כי התובעת ויתרה על זכותה לפנסיה. עוד הפנו למסמכים ותכתובות עם מבטחים מהם עולה כי גם המנוח הביע בחייו את רצונו הברור שהתובעת לא תקבל את הכספים שצבר בקרן הפנסיה. כן טענו שהתובעת היתה מודעת לרצונו של המנוח. על יסוד כל אלה הנתבעים טענו שהתביעה כיום, מהווה הפרה של ההסכם לחיים משותפים, אשר קיבל תוקף של פסק דין והיא גם מהווה עמידה בחוסר תום לב על זכות.

הנתבעים הוסיפו והרחיבו בסיכומיהם טיעונים לגבי פרשנות תקנון הקרן והאפשרות של מבוטח שהתקבל אליה לאחר גיל 67, לוותר על כיסוי לשארים.

יוער כבר בשלב זה, כי בראות עינינו, הטיעונים האחרונים, שמשלבים בין טיעון משפטי בנושא פרשנות התקנון וטיעון עובדתי לגבי התנהלותה של הקרן מול המנוח, חורגים ממסגרת הדיון בבית הדין ומקומם בהליך אחר שבו יתבררו יחסי קרן הפנסיה והמנוח, בפני הערכאה המוסכמת לדון בטענות אלה.

6. מבטחים טענה בסיכומיה כי במחלוקת שבין התובעת ובין הנתבעים, יש לראות בה כמחזיק של הכספים. מבטחים שבה על עמדתה לפיה בהכרעה אם להכיר בתובעת כידועה בציבור, אין לה עמדה, היא מותירה את הנושא להכרעת בית הדין, והיא תכבד כל החלטה שתנתן על ידי בית הדין.

במחלוקת שבין התובעת והנתבעים לגבי ההסדר הנורמטיבי, מבטחים טענה כי לפי התקנון, עמית שעבר את גיל הזכאות לפנסיית זקנה אינו זכאי לכיסוי ביטוחי מקרן הפנסיה. במקרה של פטירת עמית כאמור, דינו יהיה כשל עמית לא פעיל, היינו אלמנתו תהיה זכאי לפנסיית שארים המחושבת על בסיס היתרה הצבורה, להבדיל מחישוב המבוסס על ההכנסה הקובעת לנכות ושארים.

עוד נטען כי על פי הדין, תקנון קרן הפנסיה הוא המהווה בסיס להסכמים המחייבים את העמית ואת הקרן ורק על פיו נקבעת מערכת היחסים בין השניים. כלומר, כל זכות בקרן הפנסיה תוענק רק על יסוד התקנון ולא ניתן לסטות ממנו. משכך, טיעוני הנתבעים לגבי התנהלות הקרן מול המנוח או מולם מהווים הרחבת חזית.

מבטחים הוסיפה וטענה כי השאלה אם למנוח היה כיסוי לשארים במועד פטירתו והאם ויתר עליו אינו רלוונטית, שהרי המנוח עבר את גיל 67 במועד פטירתו, כך שממילא במועד זה לא היה לו כיסוי שארים. כלומר, הזכאות של האלמנה (התובעת), אם תוכר, אינה תוצר של כיסוי כזה אלא של הוראה מפורשת בתקנון.

המסגרת המשפטית

5. התקנון הוא המקור הנורמטיבי לזכויות העמיתים ושארים בקרן. על פי הדין, אין הקרן רשאית לפעול שלא על פי תקנונה (סעיף 16 לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה - 2005 ור' למשל בבג"צ 6460/08 אליאב נ' בית הדין הארצי לעבודה, פ"ד ס(1) 411 (2006); בג"צ 3514/07 מבטחים מוסד לביטוח סוציאלי של העובדים בע"מ נ' פיורסט, 13.5.2012; ע"ע (ארצי) 600026/97 מבטחים מוסד לביטוח סוציאלי של העובדים בע"מ - פיורסט, 22.10.2003; ע"ע (ארצי) 64278-01-15 התעשייה האווירית לישראל בע"מ - מבטחים מוסד לביטוח סוציאלי של העובדים בע"מ, 21.8.17).

על פי הוראות התקנון (צורף כנספח נ/5 לתיק המוצגים מטעם הנתבעים), על מנת שהתובעת תוכר כזכאית לפנסיית שארים, יש לבחון אם היא עונה על הגדרת "אלמנת עמית" בסעיף 1 לתקנון, שלשונו:

"בתקנון זה

אלמנת עמית

אחת מאלה:

(1) מי שהייתה נשואה לעמית שנפטר וגרה עמו בתכוף לפני פטירתו ובעת הפטירה;

(2) מי שערכאה שיפוטית מוסמכת הכריזה עליה כידועה בציבור של העמית, ובלבד שהתקיים בה אחד מאלה:

א. היא גרה עם העמית לפחות שנה רצופה בתכוף למועד פטירתו ובעת הפטירה;

ב. היא גרה עם העמית בתכוף למועד פטירתו ובעת הפטירה, והיא אימו של מי שהעמית הוא אביו;

ובלבד שההכרה באלמנת עמית לא תשלל רק בשל מגורים שאינם מורים משותפים, עקב מצב בריאותם של העמית או של האלמנה.

בעניינה של התובעת, החלופה הרלוונטית היא בס"ק (2)ב' – מי שהוכרה כידועה בציבור על ידי ערכאה שיפוטית והיא גרה עם העמית לפחות שנה רצופה בתכוף למועד פטירתו ובעת הפטירה.

6. מאחר שמהראיות עולה באופן שאינו יכול להיות שנוי במחלוקת, כי התובעת והמנוח התגוררו יחד בדירה שהמנוח שכר, מעל לשנה לפני פטירתו וגם במועד שנפטר, הרי שיש לדון רק בתנאי הראשון והוא האם יש להכיר בתובעת כ"ידועה בציבור" של המנוח.

7. המעמד המשפטי של ידועים בציבור הוא פרי הפסיקה ושרטוט גבולות ההגדרה נעשה בפסיקת בית המשפט העליון ובית הדין הארצי לעבודה. בעב"ל (ארצי)

18-06-59685 עסילה – קרן מקפת מרכז לפנסיה ותגמולים אגודה שיתופית בע"מ, 24.3.19, חזר בית הדין הארצי על הגדרת המונח "ידועה בציבור", כדלקמן:

"המבחן להכרה באישה כידועה בציבור כאשתו של פלוני הינו כפול: ראשית – על בני הזוג לקיים חיי משפחה, דהיינו מערכת יחסים אינטימית המבוססת על יחס של חיבה, הבנה, מסירות ונאמנות המעידה על קשירת גורל. שנית – עליהם לנהל משק בית משותף, אך לא סתם מתוך צורך אישי של נוחות וכדאיות כספית או סיכום ענייני, אלא כפועל יוצא טבעי מחיי משפחה משותפים כנהוג וכמקובל בין בעל ואישה הדבקים אחד בשני בקשר של גורל חיים. (דב"ע נג/7-6 בטר - קג"מ, פד"ע כז' 135 בעמ' 140. דב"ע 37/97-6 פוגל - מבטחים פד"ע לב' 372 עמ' 376).

כך גם נפסק בעב"ל (ארצי) 16-10-4736 המוסד לביטוח לאומי – דאר, 28.4.16. שם קבע בית הדין הארצי כי על התובעת להראות שהתקיימה בינה ובין המנוח "מערכת יחסים אינטימית המבוססת על רגש של חיבה, הבנה, מסירות ונאמנות המעידה על קשירת גורל" וכן כי יש להוכיח שבני הזוג ניהלו משק בית משותף "כפועל יוצא טבעי מחיי משפחה משותפים". ר' גם הנפסק בע"ע (ארצי) 30358-05-19 קליין - פצ'חזדה, 06.08.2019 (להלן – פרשת קליין).

8. התובעת לא הציגה מסמכים רבים מטעמה, אלא צילום של מודעת האבל, אישור של המוסד לביטוח לאומי ותמונות משותפות מאירועים שונים.

עדוּתה של השכנה, גב' מנהל אורמן היתה קצרה עניינית ומהימנה. על פי עדות זו, התובעת והמנוח התגוררו יחד, בשכנות אליה והתקיימו ביניהם יחסי שכנות. להלן עיקרי הדברים (עמוד 19, שורות 20 – 27):

"... הם הציגו את עצמם עדנה ודני והיה ברור שהם בני זוג..."

גם הם וגם אני היינו קמים מוקדם בבוקר והייתי רואה אותם חוזרים עם הקניות... ראיתי אותם לא אחת חוזרים ביחד עם סלי קניות, במיוחד בשישי בבוקר. יוצאים ביחד לעבודה."

עדות זו תומכת בגרסת התובעת.

9. חקירתה הנגדית של התובעת לא תרמה כמעט דבר לבירור הסוגיה העומדת לדיון. התובעת כמעט שלא נשאלה לגבי החיים המשותפים, אלא בעיקר הוצגו לה שאלות לגבי כוונתו של המנוח בנושאים הפיננסיים וההתנהלות הכלכלית של התובעת והמנוח. ניתן לומר כי חקירתה הנגדית של התובעת לא שפכה אור על פרטים משמעותיים הנוגעים לסוגייה שבמחלוקת.

התובעת התבקשה להסביר את דלות הראיות מצדה והשיבה כך (עמוד 15 שורות 18 – 22):

"ש. אנחנו הגשנו לביהמ"ש עשרות או מאות מסמכים שמלמדים על השיתוף הכלכלי למימון החיים המשותפים. יש לך מסמך אחד שאת שילמת על משהו בבית?"

ת. ברור, כלכלה. הבאתי לביטוח לאומי את כל הפירוט של הכלכה שאני החזקתי את הבית, תאמין לי שביטוח לאומי ישבו לי וביקשו ממני והוצאתי מהאינטרנט ומהכרטיס אשראי דפים על גבי דפים שנים. אם אני צריכה להביא אני אביא."

מתשובות התובעת בבית הדין עולה כי אין מחלוקת שהמנוח הוא ששילם את החשבונות עבור הדירה (עמוד 15 שורות 27 – 33) ולטענת התובעת, היא שילמה את כלכלת הבית (עמוד 16 שורה 2).

גם אין חולק שלתובעת ולמנוח לא היה חשבון בנק משותף (עדות התובעת, עמוד 15 שורות 23 – 24).

10. הראיות החפציות שהוצגו אמנם דלות, אך מהן עולה כי יש לקבל את גרסת התובעת ליחסיה עם המנוח.

בתיק המוצגים מטעם הנתבעים ניתן למצוא מסרונים שהמנוח שלח למבטחים, בהם ציין את התובעת כבת זוגו. ר' נ/1 לתיק המוצגים, עמודים 623-625:

"דרך אגב, עדנה גולדמן בת הזוג שלי שלחה לך אתמול בערב מייל בקשה לבת השנייה שלה..."

"ממתין לתשובה על דמנ לק. השתלמות כאמור לי יש 170 אלף ולעדנה בת זוגי 106 אלף"

"העברת הכספים של עדנה מהפניקס טרם זוכו בחשבונה, למה?"

"נכנסתי עכשיו לאתר, הפקדה דצמבר של עדנה כבר נרשמה, הפקדה של נובמבר מיום 3/1/17 לא!!!, מוזר, נא עזרתך תודה."

ראיה נוספת היא מודעת האבל, שמטבע הדברים פורסמה סמוך לפטירתו של המנוח, ושם התובעת מצויינת כבת זוגו של המנוח, לצד שמות שאר בני המשפחה.

ראיה אחרונה שמחזקת מאוד את גרסת התובעת, למרות שהיא מאוחרת לפטירת המנוח, היא החלטת המוסד לביטוח לאומי המכירה בתובעת כידועה בציבור של המנוח. ההחלטה מדברת בעד עצמה ויש לתת לה משקל מיוחד, מאחר שמדובר בכספים מהקופה הציבורית וההכרעה בזכאות לקצבת שארים מהמוסד לביטוח לאומי מתקבלת לאחר חקירה ודרישה.

11. הנה כי כן, גם אם הראיות מצד התובעת הן דלות, ניתן להסיק מהן כי מעבר למגורים המשותפים, התקיימה בבני הזוג מערכת של ידועים בציבור.

12. הנתבעים טענו כי לאור ההסכמות בין התובעת ובין המנוח בחייהם, בדבר הפרדה רכושית, אין להיעתר לתביעה, אשר עומדת בניגוד להסכם שבין בני הזוג. בנוסף נטען כי מאחר שהמנוח נשא בהוצאות המגורים המשותפים, הרי שלא התקיים היסוד של התלות הכלכלית.

דעתנו בעניין זה שונה.

ראשית יש להעיר, כי בית הדין הארצי עמד על כך שמבחן התלות הכלכלית, המשקף מבנה משפחתי שמרני, אינו מתאים לימינו. בעב"ל (ארצי) 47676-01-14 סלח – המוסד לביטוח לאומי, 4.4.2017 הכריז בית הדין הארצי על -

"ויתור על הדרישה להוכחתה של "תלות כלכלית" של האישה בבן זוגה, שהינה היפוכה של העצמאות הכלכלית, כמו גם ויתור על הדרישה להראות כי אובדן בן הזוג מהווה בהכרח גם אובדן ה"מפרנס" או מוביל לחיי מחסור. זאת, כחלק מן התנאים הנדרשים להכרה במעמדה של אישה כ-"ידועה בציבור" של אלמוני."

כלומר, קיומו של משק בית משותף נבחן באספקלריה של שיתוף ולא באספקלריה של תלות האישה בגבר.

שנית ובתשובה לטענה לפיה ההפרדה הרכושית מלמדת על כך שלא היה מדובר בקשר זוגי של ידועים בציבור, יש להשיב כי על פי הפסיקה, ניתן להכיר בבני זוג כידועים בציבור, וזאת גם אם נהגו בדרך של הפרדה רכושית, והכל בהתאם למכלול הנסיבות לגבי כל זוג זוג. כך למשל, ישנה רלוונטיות לשיקולים נוספים של בני הזוג, כגון קיומם של ילדים שנולדו מקשרים קודמים (כמו בעניין שבפנינו). ר' למשל הנפסק בעב"ל (ארצי) 2238-03-17 אשוואל - המוסד לביטוח לאומי, 22.07.2019, שם נקבע כי גם אם השיתוף הכלכלי לא היה מלא והדדי בכל היבטיו, אין הדבר יביא בהכרח למסקנה שנסתרה חזקת משק הבית המשותף הנלמדת מהמגורים המשותפים. ר' גם הנפסק בע"ע (ארצי) 46205-08-18 סידורובה - מז'ריצר, 14.07.2019 (להלן – פרשת סידורובה).

13. מעדויות הצדדים ניכר שקיימת ביניהם מחלוקת בשאלה כיצד התובעת התייחסה למנוח עובר לפטירתו. נטען שהתובעת לא עמדה לצדו, אך התובעת הסבירה בחקירתה הנגדית שבאותה עת עבדה וגם טיפלה באמה שהיתה מאושפזת (עמוד 16 לפרוטוקול).

הנתבעים גם ביקשו להסיק מכך שהתובעת לא דייקה לגבי מצבו הרפואי של המנוח כי לא נהגה כמצופה מבת זוג. עוד נטען שבקשת המנוח לשהות באשפוז מלא ולא באשפוז יום בזמן טיפולי הכימותרפיה מעידה שהוא לא היה מעוניין לחזור לדירה שבה התובעת לא תטפל בו. גם עניין זה, לטענת הנתבעים מעיד על חולשת הקשר. לנתבעים היו גם טענות לגבי התנהלותה של התובעת ביום בו המנוח נפטר ובשאלה אם התייצבה לצדו מיד עם אשפוזו בבית החולים (עמוד 18 לפרוטוקול).

14. עדויות הנתבעים היו רגשיות מאוד וניכר היה שילדיו של המנוח לא ראו בעין יפה את הקשר שבין המנוח ובין התובעת. הם רמזו לכך שהתובעת היתה אחת משורת בנות זוג שהיו למנוח לאורך השנים לאחר גירושיו מאמם, סברו שהתובעת לא טיפלה היטב באביהם, התרעמו על התנהגותה במהלך השבעה ובאחת העדויות אף נרמז שאלמלא התנהגותה של התובעת, ניתן היה למנוע את פטירתו (עמוד 27 שורה 27 עד עמוד 28 שורה 2).

אחותו של המנוח, גב' כץ, העידה כי מאחר שהמנוח חלה בעבר וחווה פרידה מבת זוג קודמת (על רקע המחלה), המנוח "חיפש מישהי שתהיה איתו גם בזמן המחלה". בשל חששו שלא תהיה לצדו בת זוג אם יחלה שוב, המנוח הסכים לשנות בפועל את ההסכם עם התובעת ולמעשה נשא בכל הוצאות הבית. כן העידה שבמהלך השנים בני הזוג הסתכסכו מספר פעמים ובמהלך סכסוכים אלה התובעת עזבה את הדירה המשותפת והמנוח פנה לאחותו על מנת שתדבר על לבה שתחזור.

15. כפי שהוער לצדדים במהלך הדיונים, בית הדין אינו נדרש להעריך את איכות הקשר בין התובעת ובין המנוח, אלא לבחון את העובדות כהווייתן. היינו אם התקיים בין בני הזוג קשר זוגי שכולל ניהול מגורים משותפים וניהול משק בית משותף.

בנושאים אלה, נראה שגם הנתבעים לא הכחישו כי המנוח והתובעת נהגו כבני זוג. הם חיו יחד, הלכו יחד לאירועים משפחתיים משותפים (משני הצדדים) וברי שחיו תחת קורת גג משותפת כבני זוג, חברים בעלי מעגל חברתי משותף, וזאת בשונה משותפים זרים לדירה, החולקים ביניהם את הוצאות המגורים בבית (דוגמת סטודנטים שחולקים דירה מטעמי חסרון כיס).

בקשר לאיכות הקשר בין שני בני הזוג, כמדד להכרה כידועים בציבור, נפסק בעב"ל (ארצי) 21302-03-16 פוקילמן - המוסד לביטוח לאומי, 2.4.2019 (ההדגשה הוספה - ד.ו.):

"...ובענין שמיע [ע"ע (ארצי) 19306-10-15 יפה שמיע – מבטחים מוסד לביטוח סוציאלי של העובדים בע"מ (בניהול מיוחד) (10.8.2017) נפסק ברוח זו כי "בבחינה הכוללת של יחסי הזוגיות הנטענים לא נפקד מקומה של מחויבותם של בני הזוג האחד כלפי רעהו מן הבחינה הרגשית והערכית".

לגישתי, בבחינת מרכיב זה, על בית הדין להיזהר מלבחון את קיומו על יסוד השקפה אידאלית מסוימת של זוגיות אותה על הידועים בציבור לממש. הן עת מדובר בבני זוג הנשואים זה לזה והן עת מדובר בבני זוג שהם ידועים בציבור, יש מגוון רחב של מערכות יחסים, ובהשאלה מאמירתו של טולסטוי בספרו אנה קרנינה "כל זוג בדרכו שלו". במיוחד יש להיזהר, מיצירת "סטנדרט" אחד לבני זוג נשואים ו"סטנדרט" שונה לידועים בציבור בהיבטים שונים".

ור' גם הדברים בסעיף 13 לפסק דינו של כב' השופט פוליאק בפרשת סידורובה שהוזכרה לעיל, אשר הסכים לאמור לעיל והוסיף:

"המבחן אינו עומק הרגשות, אלא כוונת הצדדים לנהל חיים משותפים ומשק בית משותף תחת קורת גג אחת, ואין בהתנהלות המערערת כדי לשלול את החזקה לפיה קיים קשר רגשי בין בני זוג המנהלים משק בית משותף **"כ"בבואה אובייקטיבית-חיצונית למחויבות ערכית."**

לאור כל האמור לעיל, איננו סבורים כי העדויות מצד הנתבעים, אשר ברור שנבעו מביקורת לגבי התנהלותה של התובעת ביחסיה עם המנוח לאורך השנים ובמיוחד עובר לפטירתו, יש בהן להביא למסקנה כאילו אין מדובר בבני זוג, הידועים בציבור. נעיר כי יחסים בין בני זוג הם עניין מורכב, בין שהם נשואים זה לזו ובין אם לאו. תפקידו של בית הדין אינו להעריך את איכות הקשר הזוגי, אלא לקבוע על יסוד

מכלול הראיות שבפניו, אם הקשר – על עליות ומורדותיו – הוא קשר של ידועים בציבור.

16. על רקע כל האמור לעיל, בראות עינינו, העובדה שבני הזוג החליטו בחיים להתנהל תוך הפרדה רכושית, אינה מעידה בהכרח על רצון מובהק וברור שלא להיות מוכרים כידועים בציבור. מכל מקום, ההסכם לחיים משותפים חל בחייהם של בני הזוג, שכן מעצם טבעו הוא נועד להסדיר את החיים המשותפים. אין בו להתגבר על זכויות הנובעות מתקנון קרן הפנסיה.

גם צוואתו של המנוח או הוראות בדבר מוטבים לקרן אינם יכולים לגבור על הוראות התקנון.

כך עולה מהוראת סעיף 147 לחוק הירושה, תשכ"ה – 1965 וכך גם נקבע בפסיקה עניפה. ר' למשל בג"צ 27963/06 שאוה-שוע נ' בית הדין הארצי לעבודה בירושלים, (21.4.09). ר' גם בפרשת קליין שהוזכרה לעיל:

"עמית הקרן אינו יכול להורות בצוואתו כי קרן הפנסיה תשלם קצבת שאירים למי שאינו בגדר "שאי" על פי תקנון הקרן [ע"ע (ארצי) 540/05 אביבה שאוה – שוע – אוניברסיטת תל אביב (19.1.2006)]; בג"צ 2673/06 אביבה שאוה – שוע נ' בית הדין הארצי לעבודה (21.4.2009); ע"ע (ארצי) 496/09 ורדה בר און – קופת הפנסיה לעובדי הדסה בע"מ (1.7.2010); בע"מ 4870/06 פלונית – עזבון המנוח פלוני (24.3.2008); ע"ע (ארצי) 11403-04-12 מרגלית רובין – קרן הגמלאות המרכזית של עובדי ההסתדרות (בניהול מיוחד) (2.4.2015)]."

ר' גם בפרשת סידורובה שהוזכרה לעיל, שם עמד בית הדין הארצי על כך שמאחר שבמוקד חוק הירושה מונח רצונו המשוער של הנפטר, בעוד שתכלית חוק פיצויי פיטורים, תשכ"ג – 1963 (המקנה זכאות לשארי עובד שנפטר), היא סוציאלית קוגנטית, הרי שאין בהוראות חוק הירושה לגבור על הוראות חוק פיצויי פיטורים.

לא למותר לציין כי פסיקה זו מתיישבת עם הפסיקה הכללית לפיה הוראות הסכם חיצוני לתקנון קרן הפנסיה אינן יכולות לגבור על הוראות התקנון (בג"צ אליאב שהוזכר לעיל ור' בהקשר אחר, אך על פי אותו רציונל, גם את הנפסק בבע"מ 10916/03 צה"ל נ' פלונית, 14.6.07).

17. מסיבה זו, גם אין מקום במסגרת פסק דין זה לבחון את היחס בין הצהרותיו של המנוח בחייו להוראות התקנון. ייתכן שקיימות לנתבעים עילות תביעה אחרות בעניין זה (שאינן בסמכות בית הדין), אך עניין זה חורג הן מסמכות בית הדין זה והן ממסגרת הדין.

18. לסיכום האמור לעיל, יש להכיר בתובעת כ"ידועה בציבור" של המנוח, באשר הוכח קשר זוגי עם המנוח, הכולל מגורים משותפים ושיתוף כלכלי בין בני הזוג, במשך מספר שנים עובר לפטירתו.

19. סוף דבר – התביעה מתקבלת וניתן זה סעד הצהרתי לפיו ביחסים שבין התובעת ובין מבטחים, הנתבעת מס' 1, יש להכיר בתובעת כידועה בציבור של המנוח, מר ד.צ. ז"ל.

בנסיבות העניין, כאשר מדובר בהליך מתחום הביטחון הסוציאלי, כל צד ישא בהוצאותיו.

ניתן היום, א' טבת תש"פ, (29 דצמבר 2019), בהעדר הצדדים ויישלח אליהם.